

## SOSYAL MEDYADAKİ MAHREMİYET İHLALLERİNİN BAZI FİKHÎ YANSIMALARINA DAİR

*Regarding Some Jurisprudential Reflections of Privacy Violations in Social Media*

### Sevdegül ÇEKİÇ

Diyanet İşleri Başkanlığı Afyonkarahisar Müftülüğü Müftü Yardımcısı, Afyonkarahisar, Türkiye

*Presidency of Religious Affairs Afyonkarahisar Muftiate Assistant Mufti, Afyonkarahisar, Turkey*

sevdegulcekic@hotmail.com | <https://orcid.org/0000-0002-9365-1237>

### Tevhit AYENGİN

Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Hukuku Anabilim Dalı, Çanakkale, Türkiye

*Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart University Faculty of Theology Department of Basic Islamic Sciences Department of Islamic Law, Çanakkale, Turkey*

tevhitay@comu.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0002-1561-7780>

#### **i Makale Bilgisi / Article Information:**

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 02.01.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 12.03.2021

Yayın Tarihi / Published: 15.06.2021

**” Atıf / Cite as:** Çekiç, Sevdegül - Ayengin, Tevhit. “Sosyal Medyadaki Mahremiyet İhlallerinin Bazı Fikhî Yansımalarına Dair”. *Mütefekkir* 8/15 (2021), 71-93.

<https://doi.org/10.30523/mutefekkir.939267>

**© Telif / Copyright:** Published by Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi / Aksaray University Faculty of Islamic Education, 68100, Aksaray, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

**İntihal / Plagiarism:** Bu çalışma hakem değerlendirmesinden geçmiş, bir intihal yazılımı ile taranmıştır. İntihal yapılmadığı tespit edilmiştir. This article has gone through a peer review process and scanned via a plagiarism software. No plagiarism has been detected.

## SOSYAL MEDYADAKİ MAHREMİYET İHLALLERİNİN BAZI FIKHİ YANSIMALARINA DAİR\*

### Öz

Sosyal medya platformlarının insanlar arasındaki iletişim ve etkileşime olan etkisi uzmanlar tarafından olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınmaktadır. Sosyal ağ sitelerinin bilgi, belge, görüntü, ses vs. paylaşımında günümüzde ulaştığı hız ve sağladığı kolaylıklar düşünülürse insan yaşamına dair olumlu etkileri yadsınamaz durumdadır. Bunun yanında bu platformlarda yaşanan gönüllü ifşa ve bu ifşa karşısında değişen mahremiyet algısının, söz konusu sitelerin olumsuz etkileri arasında olduğu da sık sık dile getirilmektedir. Ayrıca sosyal medya ortamlarında dışarıdan izinsiz müdahale ile gerçekleştirilebilen mahremiyet ihlalleri de gündemi oldukça meşgul etmekte, bu ihlallerin fert ve toplum hayatındaki olumsuz etkilerine vurgu yapılmaktadır. Sözü edilen olumsuz etkilerin sonucunda mahremiyetin çöktüğü iddia edilmektedir. Bu durum bilim dünyasını çözüm arayışlarına itmiştir. Söz konusu çöküşe sebep olan etkenler ve çözüm yollarına dair çalışmalar günümüzde psikoloji, sosyoloji ve hukuk gibi alanlarda yerini almaktadır. Çalışmamızın ana çerçevesi yukarıda sözünü ettiğimiz sorunsaldan yola çıkarak oluşturulmuş, öncelikle İslâm hukukundaki mahremiyet anlayışı özetlenmiş ve mahremiyetin boyutları çizilmeye çalışılmıştır. Günümüzde en çok kullanılan sosyal ağ sitelerinin ahlâkî zemindeki mahremiyet anlayışına olumsuz etkileri, bu etkilerin toplum üzerindeki yansımaları sonucunda yaşanabilecek olaylar ve bu olaylar karşısında hukuki zeminde yapılması gerekenler müzakere edilmiştir. Özel hayatın gizliliği ve kişilik haklarına dair konularda modern hukuktan da faydalanılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** İslâm Hukuku, Mahremiyet, Sosyal Medya, İfşa ve İhlal, Kişilik Hakkı.

### Regarding Some Jurisprudential Reflections of Privacy Violations in Social Media

#### Abstract

The impact of social media platforms on communication and interaction among people are being discussed in their positive and negative aspects by the experts. Considering the speed and convenience of sharing information, documents, images, sounds and as such, social media platforms' positive effects on human life are irrefutable. On the other hand, voluntary disclosure and the changing perception of privacy in the face of such disclosure are among the negative effects of these platforms. Besides, privacy violations by unauthorized interventions from outside of the social media platforms highly occupy the agenda emphasizing the negative effects on the individual and community life. As a result of the said negative effects, it is alleged that privacy collapsed which prompted the scientific world to seek for a solution. Studies concerning the factors that led to the collapse and a solution are being conducted in the fields of psychology, sociology and law. The mainframe of this study is based on the problem mentioned above. At first, the privacy concept in Islamic Law is summarized and the extent of privacy is discussed. Thereafter, the negative effects of widely used social media platforms on the understanding of privacy on moral grounds, events that may occur following the reflections of those effects on society and necessary legal actions for those events are discussed. Also, modern law has been utilized in matters of the privacy of private life and individual rights.

**Keywords:** Islamic Law, Privacy, Social Media, Disclosure and Violation, Personal Right.

\* Bu çalışma, birinci yazarın "İslam Hukukunda Mahremiyet ve Sosyal Medya" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

## GİRİŞ

Mahremiyet ve ona bağlı hususlar klasik fıkıh kitaplarında genellikle aile hukukuna dair konulara değinilirken ele alınmaktadır. Mahremiyet konusu bu bölümlerde o dönemin şartları, öncelikleri ve gerekleri dikkate alınarak dizayn edilmiştir.

Bireysel ve toplumsal hayatta büyük bir öneme sahip olan mahremiyet, son yıllarda özellikle bilişim teknolojileri alanındaki gelişmelerin de etkisiyle öncelikli tartışma konuları arasına girmiştir. İletişim teknolojilerindeki gelişmelere koşut olarak etkinliğini sürdüren sosyal medya, yeni tartışma konularını gündeme getirmiştir. Bu durum bir yandan mahremiyetin tanımlarını ve sınırlarını günümüz şartlarında tekrar ele alan çok yönlü yaklaşımlar geliştirilmesine diğer yandan söz konusu sınırlara dair İslâm hukukunun geçmişteki kurallarını hatırlatan ve şimdiki zamana da projeksiyon tutan yeni çalışmalar yapılmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışma söz konusu düşüncenin pratik yansımalarından birisi olmayı hedeflemektedir.

Günümüzde mahremiyet olgusunun en yoğun gündeme geldiği mecra sosyal ağlardır. Çünkü sosyal ağlar fotoğraf, video, ses vb. şeylerin paylaşılması noktasında kullanıcılarına çok çeşitli imkânlar sağlamaktadır. Bu durum fertlerin özgürlük anlayışının yeniden sorgulanmasını gündeme getirmektedir. Zira sosyal ağlardaki özgürlük anlayışının mahremiyetten mahrum bir birey tipi ve toplum tarzı inşa ettiği iddiaları gündeme getirilmektedir. Kişinin özgür veya bazen yönlendirilmiş iradesiyle kendisini ifşası, bu husustaki tartışmaların en başında yer alabilmektedir. Sözü edilen bu mahremiyet ifşasında akla gelen ve dikkat çeken öncelikli durum, Allah Teâlâ'nın bize emanet olarak verip değerli addettiği beden mahremiyetinin zedelenmesidir.

İslâm hukuku, kadın ve erkeğin ister kendi aralarında ister karşı cinsle olan sosyal ilişkilerinde bedeninin mahrem alanlarını naslar çerçevesinde net bir şekilde çizmiştir. Sosyal medyadaki mahremiyet ifşalarının, fıkıh kaynaklarında yer alan avret sınırları başta olmak üzere diğer ilgili bölümleri de dikkate alınarak yorumlanması konunun anlaşılmasına katkı sunacaktır.

Sosyal medya platformlarının bilinçli kullanılmaması durumunda zedelendiği ifade edilen bir başka konu da mesken masuniyetidir. Fertlerin özel yaşamı ve aile hayatının korunmasında önemli bir alan olan meskenler, İslâm anlayışında "harem" olarak nitelendirilmiş, Kâbe ile de ilişkili olarak bir kutsal bağlantısı kurulmuştur. Mesken mahremiyetine dair kurallar, naslarda açıkça belirtilmiştir. Bu anlayıştan gelen bir gelenekle özellikle Osmanlıda meskenin mahremiyetine yönelik alınan birçok tedbir göze çarpmaktadır. Gerek nasların çizdiği çerçeve gerekse Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyenin bazı maddeleri çalışmamızda yer almıştır. Bu itibarla meskenin

masuniyetine dair kurallar ister kişinin iradesiyle ister dışarıdan müdahale ile ihlal edilsin bunun uygun olmadığı aktarılmaya çalışılmıştır. Sosyal medyada mesken mahremiyetine dair İslâm hukuku alanında daha fazla çalışma yapılmasının gerekliliği -mevcut hukuki durum da göz önünde bulundurularak- ayrıca vurgulanmıştır.

Mahremiyet, fıkhi açıdan temel insan haklarından birisi olarak değerlendirilmektedir. Bu hak kişiye ait bilgilerin kendi izni olmadan başkası tarafından paylaşılmaması ya da kullanılmaması hususunu merkeze almaktadır. Sosyal medya ağları elbette ki sunduğu imkânlarla herkesin bilgiye kolayca ulaşmasını sağlamaktadır. Ancak bilginin İslâmî değerler süzgecinden geçmeden sunulması, bir taraftan bu mecrada var olan bilgilerin güvenilirliğini tartışmaya açarken, öbür taraftan yanlış ve yanıltıcı bilgi paylaşımının fert ve toplum açısından mefsedete yol açabileceği gerçeğini gündeme taşımaktadır.

Sosyal medya platformlarında yaşanan ve gerek kendi isteğiyle gerekse dışarıdan müdahale ile gerçekleşen mahremiyet ihlallerinin aile üzerindeki zararlı etkileri uzmanlarca sık sık tartışılmaktadır. İstatistiki veriler ışığında sosyolojik kaynaklarla da desteklenerek incelediğimiz bu konu, özellikle son dönem fıkıh çalışmalarının aile hukuku başlığı altında muhakkak yerini almalıdır.

Mahremiyet algısının herkesçe kabul görmüş bir çerçevesi olmadığını bilmekle birlikte çalışmamızın amacı; mahremiyet hususunda İslâm hukukunda çizilen sınırların hayatın her alanında olduğu gibi sosyal medya ortamında da geçerli olduğunun hukuki zeminde değerlendirilmesidir.

## 1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde mahremiyet ve sosyal medya kavramları incelenerek İslâm hukuku ile ilişkileri tespit edilmeye çalışılacaktır.

### 1.1. Mahremiyet Kavramı

Sözlükte “helal olmayan, yasaklanan şey”<sup>1</sup> anlamına gelen “mahrem” kelimesi, bir fıkıh terimi olarak “kendileriyle evlenilmesi dinen yasaklanmış bulunan belli derecelerdeki akrabayı” ifade etmek için kullanıldığı<sup>2</sup> gibi ayrıca gizliliği, aile hayatının dokunulmazlığını, kadının korunan alanını ve yabancı bakışların yasaklandığı sahayı betimlemek için de kullanılmaktadır.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> İbrahim Mustafa vd., *el-Mu'cemu'l-İslâmî* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ts.), 169; İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sadır, 2010), “hrm”, 12/119-124.

<sup>2</sup> Salim Ögüt, “Mahrem”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 27/388.

<sup>3</sup> Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2016), 337; Nilüfer Göle, *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme* (İstanbul: Metis Yayınları, ts.), 20.

Mahrem kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de doğrudan geçmemekle birlikte bazı âyetlerde mahremiyete işaret edilmektedir.<sup>4</sup> Hadislerde ise mahrem kelimesinin hem sözlük hem de terim anlamının çokça kullanıldığı görülmektedir.<sup>5</sup>

Mahrem kelimesinden Arapça mastar eki olan *-iyet* ekiyle türetilen mahremiyet, günümüz Türkçesinde gizlilik manasında kullanılmaktadır. Batılı kaynaklara bakıldığında ise mahremiyet kavramı *private life* şeklinde ifade edilmektedir. Çağdaş İslâm hukukçularından bir kısmı eserlerinde bu kavramı modern hukuktaki "özel hayatın gizliliği ve korunması" biçiminde kullanırken diğer bir kısmı da orijinal haliyle "mahremiyet" kelimesiyle yer vermektedir.<sup>6</sup>

Kur'ân-ı Kerim'deki ilgili âyetlere bakıldığında kişinin başkalarıyla kuracağı iletişim ve ilişkilerdeki boyut ve sınırlar Allah tarafından çizilmiştir. Dolayısıyla başkası görünce, duyunca, dokununca rahatsız olunan, hoşlanılmayan her türlü durum için Allah'ın kullara koyduğu sınırları ifade sadedinde mahremiyet kavramını kullanabiliriz. Nitekim din referans alınarak düşünüldüğünde bu kavram kul hakkı, haramlardan sakınma ve sadakat kavramlarıyla ilişkilendirilebilir.<sup>7</sup>

İslâm hukuku fertlerin özel yaşamı ve aile hayatlarının mahremiyetini korumayı ve dokunulmazlığını sağlamayı amaçlamaktadır.<sup>8</sup> Hukukun bu amacı en yalın haliyle bile mahremiyetin dokunulmaz bir hak olduğuna açıkça işaret etmektedir.

Nûr Sûresi 27-28. ve 58-59. âyetler ile Ahzâb Sûresi 53. âyet mahremiyeti konu alan naslar arasında zikredilmektedir. Bu âyetlerde ana hatlarıyla başkasının evine izinsiz girilemeyeceği, izin verilmediğinde geri dönmenin uygun olacağı zikredilerek, insanların özel alanlarını belirleyen mahremiyet kurallarına dikkat çekilmiştir. Böylece bireylerin özel hayatı koruma altına alınmış aynı zamanda sağlıklı toplumların oluşumunda bir değer olan aile mahremiyeti de gözetilmiştir. Söz konusu âyetleri ele alırken âyetlerin indiği zamandaki mahremiyet algısını göz ardı etmemek gereklidir. Bunlarla birlikte Hucurât Sûresi 12. âyet ile zandan sakınmayı, Müslümanların ayıplarını araştırmamayı tavsiye eden hadislerin<sup>9</sup> içerdiği

<sup>4</sup> Bk. en-Nûr 24/31, el-Meâric 70/29, el-Hucurât 49/12.

<sup>5</sup> Ögüt, "Mahrem", 27/388.

<sup>6</sup> Abdullah Kahraman, "Mahremiyetin Tanımı ve Sınırı", *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2015), 1/34.

<sup>7</sup> Tuba Livberber Göçmen, *Toplumsal Yaşamda Bireyin Mahremiyet Yönelimleri: Sosyal Ağ Kullanıcıları Üzerine Bir Saha Araştırması* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 6-7.

<sup>8</sup> Abdullah Kahraman, *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği Mahremiyet* (Ankara: Ebâbil Yayınları, 2008), 65.

<sup>9</sup> Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, thk. Mustafa Dîb el-Buğâ

temel ilkeler, mahremiyetin birçok etken sebebiyle değişim ve dönüşüme uğradığı günümüze de ışık tutması açısından önem arz etmektedir. Buradan hareketle kişinin mahremiyet alanına giren hususlarda başkalarının araştırma yapma ve ifşa faaliyetinden uzak durmalarını istemesi ve ona müdahale ettirmemesi onun şahsi ve şahsiyet haklarının alanına dahildir. Öte yandan doğrudan hak kavramı ile ilgisi olmasa da “Her hak bir sorumluluk getirir.” anlayışıyla mahremiyetlerin ifşa edilmemesini talep, karşıdakilere sorumluluk yükleyebilmektedir.

Öyleyse İslâm dininin özel hayatın gizliliğine temel bir insan hakkı olarak yaklaştığı söylenebilir.<sup>10</sup> Nitekim hukukî ve ahlâkî kaynaklarda yer alan bu hakkın korunması, gözetilmesi ve özel alanın mahremiyetine dair ihlallerin gerçekleşmemesi için alınan tedbirler yukarıda zikredilen naslar çerçevesindeki düzenlemelerden bazılarıdır. Mahremiyet hakkını ihlal eden, insanların kişilik hakkı ve onurunun zarar görmesine sebep olanlara ta‘zîr cezası<sup>11</sup> ve manevi tazminat cezasının verilmesini içeren hükümler<sup>12</sup> de mahremiyet ilkesinin önemini kanıtlar niteliktedir. Burada mahremiyetle ilgili zikredilen kurallar ile ihlal edilmesi durumunda devreye giren yaptırımların hem ahlâkî hem de hukukî işlevselliği olan düzenlemeler olduğu açıkça görülmektedir.

Fertlerin özgürlük alanı genişledikçe mahremiyet alanının daraldığı söylenebilir. Ferdin kendi iradesiyle özel hayatına dair bir bilgiyi ifşa etmesi buna örnek olarak verilebilir. Söz gelimi özgürce bir paylaşımında bulunan fert aslında kendi eliyle kendi özel alanını daraltmaktadır.<sup>13</sup> Dolayısıyla mahremiyet ihlalleri her zaman başkasının müdahalesiyle değil, bilakis kişinin isteğiyle gerçekleşen gönüllü ifşa yoluyla da olabilmektedir.

Mahremiyet modern hukukta kişilerin yalnız başına kalabildikleri,

---

(Beyrut: Dâru İbn Kesîr 1993), “Edeb”, 57; Ebü'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Müslim, *Sahîhu Müslim*. nşr. Muhammed Fuâd Abdalbâkî (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1991), “Birr”, 28-34; Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, *es-Sünen*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir vd. (Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matba‘ati Mustafâ el-Bâbî, 1962-1977), “Birr”, 85; Ebû Abdullah Muhammed İbn Mâce, *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009), “Hudûd”, 5; Ebû Abdullah, Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şu'ayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995-2001), 2/274, 4/421, 424, 5/279; Süleyman b. el-Eş'as Ebû Dâvud, *Sünenü Ebî Dâvud*, thk. Şu'ayb el-Arnaût vd. (Dımaşk: Dârü'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009), “Edeb”, 37.

<sup>10</sup> Kahraman, *Özel Hayatın Gizliliği*, 7.

<sup>11</sup> Mustafa Ahmed Zerkâ, *el-Medhalü'l-fikhiyyü'l-âmm*, (Dımaşk: Dârü'l-Kalem, 2004), 689-691; Abdullah b. Mahmud el-Mevsilî, *Kitabü'l-ihdiyâr li-ta'lili'l-muhtâr*, (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 2002), 93; Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, 551; Kahraman, *Özel Hayatın Gizliliği*, 215.

<sup>12</sup> Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu* (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985), 8/271-275; Daha geniş bilgi için bk. Kahraman, *Özel Hayatın Gizliliği*, 219-220.

<sup>13</sup> Mehmet Yüksel, “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 58/1 (Kış 2003), 185.

istedikleri gibi düşünüp davranabildikleri, başkalarıyla hangi yer, zaman ve koşulda ne ölçüde ilişki ve iletişim kuracaklarına bizzat kendilerinin karar verebildikleri bir alanı ve bu alan üzerinde sahip olunan hakkı ifade etmektedir. Bu tanımlama mahremiyetin kaynağı açısından değerlendirildiğinde; mahremiyet alanına dair kararların bizzat kulun iradesiyle belirlendiği bir anlayışa sevk etmesi yönüyle İslâmî perspektiften uzak olduğu görülecektir. Çünkü ahlâkî olduğu kadar hukukî sınırları da ifade eden mahremiyet, İslâmî anlayışta sadece bireyin tekeline bırakılmayıp, sınırları Allah tarafından belirlenmiş bir alanı içerisine almaktadır.

Özetlemek gerekirse İslâm hukukuna göre mahremiyet temel insan hakkı ve şahsiyet hakkıdır.<sup>14</sup> Dolayısıyla bütün insanlar dil, din, ırk, cinsiyet, makam, mevkii ayrımı olmaksızın mahremiyet hakkına sahiptir. Kişinin özel hayatının kendi rızası olmadan, başkaları tarafından gözetlenmesi, araştırılması ve başkalarıyla paylaşılması kişilik haklarına saldırıdır.<sup>15</sup> Zira kişilik haklarının başkaları tarafından ihlal edilmesi hukuken yasaklanmıştır.

Öyleyse insanların sahip olduğu hakların Allah'ın onlara bir lütfu olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Söz konusu hakların korunması için İslâm hukukunda birtakım kurallar bulunmakta ancak bu hakları içine alan mahremiyet kavramının klasik hukuk kitaplarında özel bir tabirle geçmediği görülmektedir.<sup>16</sup> O halde bu kavram, bilişim teknolojilerindeki gelişmeler dikkate alınarak güncel fıkıh kitaplarımızda tüm yönleriyle ele alınmalıdır.

## 1.2. Sosyal Medya

Allah Teâlâ Bakara Sûresi 142. âyetinde, dilediğini dosdoğru yola ileteceğini beyan etmektedir. Buradaki dosdoğru yol ifadesi “her türlü aşırılıktan uzak, adaletli, ölçülü, ılımlı ve dengeli bir yol, bir inanç ve yaşama biçimi” anlamına gelmektedir. Bir sonraki âyette ise “vasat (örnek) ümmet” ifadesi yer almakta ve aynı şekilde ifrat ve tefritten uzak kalarak inancında, ahlâkında ve her türlü davranışında doğru, dürüst, adaletli olmayı başaran dengeli fertler ve toplumlar oluşması kastedilmektedir. Çağımızda, ifrat ve tefritten uzak, ölçülü olunması gereken zeminlerden biri de sosyal medya platformlarıdır. Sosyal medya kavramı içeriği kullanıcılar tarafından oluşturulan her türlü ağ siteleri, bloglar ve görsel içerikli paylaşım araçlarının hepsini ifade eder.<sup>17</sup> Yeni medya ismiyle de anılan sosyal medya bilgisayar, internet ve mobil teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan,

<sup>14</sup> Hayrettin Karaman, *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri I-III*, (İstanbul: Nesil Yayınları, 1988-1992), 3/186.

<sup>15</sup> Abdullah Kahraman, “Fikhî Perspektiften Sırrın İfşası”, *Mahremiyet Hayatın Sırları ve Sınırları*, ed. Nazife Şişman (İstanbul: İnsan Yayınları, 2018), 82.

<sup>16</sup> Kahraman, *Özel Hayatın Gizliliği*, 57.

<sup>17</sup> Nagihan Tufan Yeniçiftçi, *Sosyal Medya Facebook ve Twitter Motivasyonlar* (Konya: Literatürk Akademi, 2017), 113.

kullanıcıların etkileşimde bulunurken zamandan ve mekândan bağımsız interaktif şekilde iletişim kurabildikleri sanal medya ortamıdır. Medyanın bir çeşidi olarak sosyal medya kavramıyla hayatımıza girmiş olan sosyal ağ siteleri, bazıları için bir başkasıyla dostluk kurma ve iletişim, bazıları için reklam ve tanıtım aracı, bazıları için ise kitleleri yönlendirme ve propaganda aracı olarak her kesimden kullanıcısıyla yaşamın vazgeçilmezleri arasında yerini almıştır.<sup>18</sup>

Sosyal medyayı oluşturan sosyal ağ sitelerinin en önemli özelliği açık ve özgür olduğunun<sup>19</sup> düşünülmesidir. Kişilerin seçtikleri içerikleri yine kendi isteğiyle paylaşabildiği bir ortam sunan bu ağlarda fertler, bilgi ve görsel paylaşımını özgürce yapabilmekte, başkasının yaptığı paylaşıma erişebilmekte ya da paylaşımlar üzerine yorum yapabilmektedir.

Sosyal ağların, insanların çevresiyle olan iletişimlerinde yüz yüze kurdukları iletişimden daha etkin bir rol oynadığı söylenebilir. Zira yapılan bazı araştırmalar bunu destekler niteliktedir. *We Are Social* tarafından hazırlanan “Digital 2020 Global Overview” raporuna göre dünyada 4,54 milyar kadar kişi internet kullanmakta olup bunlardan 3,8 milyar insan aktif sosyal medya kullanıcısıdır.<sup>20</sup> Yine “Digital 2020 in Turkey” ismiyle *We Are Social* ve *Hootsuite* tarafından yayınlanan 2020 yılı raporuna göre ülkemizde bir önceki yıla nazaran %4,2’lik artışla 54 milyon sosyal medya kullanıcısının olduğu belirtilmiştir.<sup>21</sup> Aynı raporda ülkemizde en çok kullanılan sosyal medya platformunun Youtube olduğu, onu Instagram, Whatsapp ve Facebook’un takip ettiği belirtilmiştir. Twitter, Snapchat ve LinkedIn’in ise günümüzde en çok kullanılan diğer sosyal medya platformları olarak sıralanmıştır.

## 2. İSLÂM HUKUKUNDA MAHREMİYETİN BOYUTLARI

Fitratın bir gereği olan hayâ ilk insandan bu yana geçerli ve gerekli bir duygudur. Hz. Havva ve Hz. Âdem’in avret yerlerinin açılması üzerine hayâ edip hemen örtünmeye çalışmaları<sup>22</sup> bunun ilk örneklerinden biridir. Hayâ duygusunun sonuçlarının en belirginini kişide utanma halini meydana getirmesidir. Bu duygu kendisi için özel ve aynı zamanda değerli olanı saklama, örtme, gizleme, kapatma ve başkalarıyla paylaşmamaya özen gösterme şeklinde tezahür ederek, kişinin sırrını ifşa etmeme anlayışına

<sup>18</sup> Ümit Sanlav, *Sosyal Medya Savaşları* (İstanbul: Hayat Yayın Grubu, 2014), 13.

<sup>19</sup> Asiye Kakırman Yıldız, “Sosyal Paylaşım Sitelerinin Dijital Yerlilerin Bilgi Edinme ve Mahremiyet Anlayışına Etkisi”, *Bilgi Dünyası Dergisi* 13/2 (2012), 530.

<sup>20</sup> *We Are Social (WAS)*, “Digital 2020: 3.8 Billion People Use Social Media” (Erişim 31 Ekim 2020).

<sup>21</sup> *Dijilopedi*, “2020 Türkiye İnternet Kullanımı ve Sosyal Medya İstatistikleri” (Erişim 30 Ekim 2020).

<sup>22</sup> el-A’râf 7/22.

sahip olmasını sağlar.<sup>23</sup> Dolayısıyla kişinin bedenini, meskenini ve özel bilgilerinin korumasının gerekliliği de aslında fitri bir duygudur.

Örtünme, bedenin değerini korumak için gerekli bir olgudur. Örtü ile beden başkalarının görüşüne, bakışına hatta bilgisine kapanır. Beden üzerinde, sahibinin dışında bir başkasının tasarrufla bulunmasına engel olunur. Dolayısıyla Allah'ın insana ihsan ettiği bedenin değerine layık bir duruş sergilenmiş olur. Mahremiyetine dikkat etmesi halinde insan, bedenini herkesin tasarrufla bulunabileceği normal bir eşyadan ayırarak dokunulmaz kılmış olmaktadır.<sup>24</sup>

Fıkıh usûlündeki *makâsîdü's-şeriâ* yaklaşımına göre insanın canı, malı, aklı, nesli ve dini dokunulmazdır ve muhafaza edilmelidir. İslâm'ın ana gayelerini içeren üçlü tasnifin<sup>25</sup> temeli Cüveynî tarafından atılırken, talebesi Gazzâlî ise bunları "*zarûriyyât, hâciyyât ve tahsîniyyât*" şeklinde sınıflandırmıştır.<sup>26</sup> Buna göre yukarıda saydığımız beş esas zarûriyyât kapsamında olup toplumsal hayatın dirlik ve düzeni için vazgeçilmezdir. İnsanın onur ve şerefini korumak aynı zamanda bunları güvence altında tutmaktadır. Özellikle canı ve nesli korumak konumuz olan mahremiyetle doğrudan bağlantılı olup canın dokunulmaz kılınması, insanın saygıya değer olması yani mükerrem olmasıyla ilişkilidir. Mükerrem kılınan insana yüklenen bu ahlâkî değer onu hukukî anlamda dokunulmaz hale getirmektedir. Sözü edilen hukukî dokunulmazlık "muhterem" kavramıyla ifade edilir. Dolayısıyla insan sahip olduğu muhteremliği muhafaza görevini bizzat üstlenmişken aynı zamanda dışarıdan gelecek zararlardan da hukuken korunmuş olmaktadır.

İslâm dininin kişiye tanıdığı en temel haklardan biri mesken dokunulmazlığı hakkıdır. Hiç kimsenin izni olmaksızın evine girilememesi, evinde arama yapılamaması, ev eşyalarına el konulamaması ve benzeri konuları içeren mesken dokunulmazlığı, birlikte yaşama ahlâkının doğal bir gerekliliğidir. Kur'ân-ı Kerim'de başkalarının evine izni ve rızası olmadan girilmemesi<sup>27</sup> ile Hz. Peygamber'in "*Hiç kimsenin izinsiz olarak bir başkasının evinin içine bakması helâl değildir. Eğer bakarsa (eve) girmiş demektir...*"<sup>28</sup> gibi uyarıları meskenlere giriş çıkışın belli edep kuralları dâhilinde yapılması gerektiğini gösterir. Buradaki amacın meskenin aile ve fertleri için huzur

<sup>23</sup> Kahraman, "Fıkıhî Perspektiften Sırrın İfşası", 79.

<sup>24</sup> Huriye Martı, "Hz. Peygamber'in Hadislerinde Bir Değer Simgesi Olarak Beden ve Mahremiyeti", *Beden Sosyolojisi*, ed. Kadir Canatan (İstanbul: Açılım Kitap, ts.) 240-241.

<sup>25</sup> İmâmü'l-Haremeyn Ebü'l-Meâlî Rûknüddîn Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf el-Cüveynî, *el-Burhân fî Uşûli'l-Fıkh* (Devha: Abdülazîm ed-Dîb, 1399), 2/913-914, 923-958, 1338.

<sup>26</sup> Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *el-Mustasfâ*, thk. Hamza b. Zühreyyer (Medine-i Münevvere, ts.) 2/ 481-483.

<sup>27</sup> en-Nûr 24/27-28; el-Ahzâb 33/53.

<sup>28</sup> Buhârî, "İsti'zân", 11; "Diyât", 15; Tirmizî, "Salât", 148; İbn Hanbel, *Müsned*, 5/280.

kaynağı olma vasfının korunması ile toplumsal huzur ve barış ortamının sağlam temeller üzerinde oturtulması olduğu dikkat çekicidir.

İslâm medeniyetinde meskenin fiziksel özellikleri ile içinde yaşanan toplumun hassasiyetlerini barındıran medeniyet arasında bir bağlantı olduğu görülür.<sup>29</sup> Nitekim Osmanlı medeniyetindeki bazı uygulamalar bunu doğrulamaktadır. Mecelle'nin 1202. maddesindeki "Bir kimse kendi arsasına yaptığı evde komşusunun avlusunu gören bir pencere açamaz." ve 1205. maddesinde "Kişi meyve toplamak için ağaca çıkmadan önce komşularına haber vermek zorundadır." hükümleri bu konuya örnektir. Ayrıca Osmanlı döneminde pencerenin önüne sarıçiçek konulması o evde hasta birinin olduğu ve o sokakta gürültü yapılmaması gerektiği anlamına gelirken, pencerenin önünde kırmızı çiçek olması ise o evde gelinlik çağında bekâr kız olduğu ve evin önünde küfürlü konuşmaların yapılmaması gerektiği anlamına gelmektedir.<sup>30</sup> Kapıların üzerinde yer alan iki tokmaktan birinin kapağına erkek geldiğini gösterir şekilde kalın, diğersinin ise kadın geldiğini gösterir şekilde ince olması o dönemdeki mahremiyet olgusu konusunda bize bilgi vermektedir.

Teknolojik gelişmelerle birlikte sosyal dönüşümün hız kazandığı modern dünyada mesken sakinlerinin birçok yönden olumsuz manada etkilendiği gözlemlenmiş ve aynı mekânda birbirinden bağımsız kendi dünyalarında yaşayan fertlerin arttığı ifadeleri gündeme gelmiştir. Geniş aileler günbegün azalarak yerini çekirdek aileye bırakmış, oturma odaları süreç içerisinde aile büyüklerinin kalabalıktan ve gürültüden kaçabildikleri muhtemel bir alanı oluşturmuştur.<sup>31</sup> İletişim algısı değişen toplumun mahremiyet algıları da hızla dönüşmüş, bu dönüşümden evlerin mimari yapısı da nasibini almıştır. Neticede İslâm medeniyetinde bazı hassasiyetlerle inşa edilen meskenlerin yerini mahremiyet kurallarına çok da riayet edilmeyen çoklu dairelerden oluşan apartman ve site gibi yapıların aldığı görülmektedir.

Geleneksel toplumdaki modern topluma geçiş sürecinde mahremiyet algısındaki değişim ve dönüşümün olumsuz etkilerinden, aile ve fertlerinin mahremiyetinin korunabilmesi adına Allâh Teâlâ'nın Hz. Peygamber örneğinde mü'minleri eğitmesi hatırlanmaya değerdir. Hz. Peygamber Zeynep binti Cahş ile evlendiği gün tebrik ve ikramlar bittiği halde bazıları Allah Resulü'nün odasında sohbet etmeye devam etmiştir. Hz. Peygamber'in

<sup>29</sup> Nevzat Aydın, "Hz. Peygamber'in Sünnetinde Mesken Mahremiyetinin Korunmasına Yönelik Esaslar", *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2015), 2/296.

<sup>30</sup> Mustafa Yıldırım, "Mekân, Ortam ve Çevre Faktörleri Bağlamında Sosyolojik Açıdan Mahremiyet", *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2015), 2/430.

<sup>31</sup> Yüksel, "Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi", 190.

bu durumdan rahatsız olup kendini dışarı atması üzerine ilk hicab âyeti olarak nitelenen Ahzâb Sûresi 53. âyet nazil olmuştur.<sup>32</sup> Aile fertlerinin birbirlerinin yanına girerken izin istemesine dair gelen Nûr Sûresi 58 ve 59. âyetler mahremiyet hususundaki hassasiyeti pekiştirir niteliktedir. İşaret edilen âyetlerde ailenin çocuklarıyla evin hizmetçilerinin, diğer aile fertlerinin odalarına ve özel mekânlarına girip çıkarken dikkat etmesi gereken hususlara dair açıklamalar yapılmaktadır.

Bunlara karşın insanların mahremiyet anlayışlarında gözlenen bazı değişimler kendi istekleri ile kendilerini ve evlerini ifşa etmesine, böyle yapmalarında da hiçbir sakınca görmemesine sebep olmuştur. Oysaki Hz. Peygamber, *“Bir kimse kapısı açık bırakılmış (veya giriş kısmında perde olmayan) bir eve uğrar da (içeriye) bakarsa kabahat onda değil, ev sahibindedir.”*<sup>33</sup> sözüyle mesken mahremiyetini koruma konusunda hem hane sahibine hem de topluma sorumluluk yüklemiştir. Bu nebevi yaklaşım mesken mahremiyeti hususundaki bakış açımızı genişletmektedir. Başkalarının evlerine izinsiz bakmanın uygun olmadığı gibi, ev sahibinin de olası bir mahremiyet ihlaline sebebiyet vermemesi için gerekli tedbirleri alması gerektiği vurgulanmaktadır.

Mahremiyet bağlamında değerlendirilen gizlilik hakkı da İslâm hukukunda temel insan hakkıdır. Şahsa ait özel bilgi ve belgelere herhangi bir suç unsuru olmadığı sürece izinsiz müdahale edilmemesi gerekir. Hz. Peygamber’in izinsiz olarak bir başkasının mektubunu okumayı men etmesi bu konuya örnek teşkil etmektedir.<sup>34</sup> Günümüzde internet ve basın yayın yoluyla gerçekleştirilen bilgi mahremiyetine dair ihlallerin bu kapsamda değerlendirilebileceğini söylemek mümkündür. Söz konusu ihlallerin kişilerin namus, iffet ve onurunu zedeleyecek boyutlara ulaşması durumunda hukuki yaptırımların kaçınılmaz olduğu bir gerçektir.

### 3. MAHREMİYET VE SOSYAL MEDYA

Günümüz insanının vazgeçilmezleri arasında yer alan sanal ortamda zaman zaman sınırların aşıldığı, fertlerin kendilerine ilişkin her ne varsa paylaştığı müşahade edilmektedir. Böylece sanal ortamın öznesi ve zamanla da nesnesi haline geldikleri görülmektedir. Bu bağlamda özel bilgi ve alanlar özel olmaktan çıkarak değersizleşmekte ve buna bağlı olarak kişiler sahip oldukları değerleri yitirebilmektedir. Değerlerin aşınması toplumsal yapının bozulması unsurunu beraberinde getirmektedir.

Sefer Kalaman tarafından kaleme alınan “Yeni Medya ve Mahremiyetin Dönüşümü: Facebook Türkiye Örneği” başlıklı çalışmada yer alan sonuçlar,

<sup>32</sup> Müslim, “Nikâh”, 93.

<sup>33</sup> Tirmizî, “İsti’zân”, 16.

<sup>34</sup> Ebû Dâvûd, “Salat”, 358 (1485, 1489).

Türkiye’de sosyal medya ve mahremiyet dönüşümü hakkında bilgi vermektedir. Örneklemi 15 yaş ve üzeri 5000 Facebook kullanıcısının oluşturduğu çalışmanın verilerine göre araştırmaya katılanların mahremiyetlerine dair paylaşımları yüksek çıkmaktadır. Facebook paylaşımlarının mahremiyet ifşası olup olmadığı hususunda sorulan sorulara puanlama yapılmış ve şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: 52,4 puanla katılımcıların Facebook’ta eşi, sevgilisi, akrabaları ve arkadaşları hakkında iltifat, sevgi, aşk ya da sitem içeren yazılar paylaştığı belirtilmiştir. Özel hallerini (denizde veya havuzda çekilmiş görsellerini) Facebook’ta paylaşmakta sakınca görmeme puanı 48,6, ev ortamındaki görsellerini paylaşma puanı 58,3, önemli anlarına ait görsel ya da bilgileri paylaşma puanının ise 68,6 olduğu görülmüştür.<sup>35</sup> Çalışmanın sonuçlarına göre; katılımcılar Facebook’ta kendilerine özel bilgi ve görsellerini paylaşırken rahatsızlık duymamakta ve bu sebeple mahremiyetlerini ifşa etme düzeyleri yüksektir.

2019 yılında yapılan başka bir çalışmada X, Y ve Z kuşakları özelinde sosyal medyanın mahremiyeti ne yönde etkilediğine odaklanılmış olup sosyal medya üzerinde yaşanan mahremiyet değişimleri incelenmiştir. Bir doktora çalışması<sup>36</sup> olarak yapılan araştırmada 1625 X, Y ve Z kuşağı kullanıcısına hem yüz yüze hem de online anket uygulanmıştır. Katılımcıların %28,2’si X kuşağından (39 yaş ve üzeri), %45,2’si Y kuşağından (19-38 yaş), %26,6’sı ise Z kuşağından (18 yaş ve altı) oluşan bireylerdir. Sosyal medyada yapılan paylaşımların kuşaklar açısından değerlendirmesine bakıldığında, Y kuşağı katılımcıların “kişisel bilgilerin çoğunun”, “önemli anlarına ait fotoğraf, video ve yazıların”, “eşi, sevgilisi, akrabası vs. hakkında duygusal içerikli yazıların”, “eşi, sevgilisi, çocuğu, akrabası ile birlikte olduğu fotoğraf ve videoların”, “eşi, sevgilisi, arkadaşı, dostu ya da akrabası tarafından alınan/verilen hediyelerin” paylaşımlarının, anlamlı düzeyde daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Z kuşağı katılımcıların “denizde ya da havuzda çekilmiş fotoğrafların” ve “evde çekilmiş fotoğraf veya videoların” paylaşımları, anlamlı düzeyde daha fazladır. Y ve Z kuşağı katılımcıların “yiyecek/içecek fotoğraflarının” ve “gittiği eğlence mekânlarıyla ilgili” paylaşımları, X kuşağı katılımcıların paylaşımından anlamlı düzeyde daha fazladır. X kuşağı katılımcıların “dini inancı ile ilgili” ve “siyasi görüşü ile ilgili” paylaşımları, Y ve Z kuşağı katılımcıların paylaşımından anlamlı düzeyde daha fazladır.

<sup>35</sup> Sefer Kalaman, “Yeni Medya ve Mahremiyetin Dönüşümü: Facebook Türkiye Örneği”, *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 14/1 (Ocak/Şubat/Mart 2017), 16.

<sup>36</sup> Elif Kütükoğlu, *Sosyal Medyadaki Mahremiyet Algısının Belirlenmesi: X, Y ve Z Kuşakları Üzerinde Bir Araştırma*, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 176-196.

Yine aynı çalışmada katılımcıların sosyal medya sitelerini kullanırken kişisel mahremiyetiyle ilgili kaygı düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre X kuşağı katılımcıların sosyal medyada yapılan paylaşımlara ilişkin kaygı düzeyi, Y ve Z kuşağının kaygı düzeyinden; Y kuşağının kaygı düzeyi de Z kuşağının kaygı düzeyinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu bağlamda kaygı düzeyi en az olan kuşağın Z kuşağı olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların sosyal medya paylaşımlarında en çok kaygı duydukları hususlar arasında 'kimlik hırsızlığı'ndan sonra 'kendisiyle ilgili fazla kişisel bilgi toplanması'nın olduğu tespit edilmiştir.

### 3.1. Sosyal Medya ve Mesken Mahremiyeti

Sosyal medya platformlarında tanık olduğumuz meselelerden biri kullanıcıların meskenlerindeki özel hallerini, kendilerine ait bazı bilgi, belge ve görsellerini yine kendi rızalarıyla paylaşması sebebiyle mahremiyet alanlarının alenileşmesidir. Oysa kendi meskenini ikinci, üçüncü kişilere açmamak ve özel yaşamını ifşa etmemek öncelikle kişinin kendi üzerine düşen bir sorumluluktur. Kişinin sorumsuzluğu beraberinde yine kendisi tarafından gönüllü ifşayı gündeme getirmektedir.

Genel olarak gözden kaçırılmaması gereken husus, gerçekleşmesi durumunda hem bireyin kendisine hem de topluma zarar veren mahremiyet ihlalinin sadece ahlâkî olmaktan çıkıp hukukî olmaya başlamasıdır. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'de yer alan "Zarâr-ı âmmı def için zarâr-ı has ihtiyar olunur." şeklindeki 26. maddeye göre, toplumsal bir zararı def etmek için ferdi zararlar göze alınır. Bu kaide sosyal medya paylaşımları açısından değerlendirildiğinde kişinin yaptığı paylaşımlar onun ailesine, etrafındaki diğer insanlara ya da dolaylı olarak da olsa topluma zarar veriyorsa ihlali yapan açısından hukuki sorumluluklar başlamış demektir. Bu sebeple insan kendi sınırları ve mahremiyetleri üzerinde sınırsız bir tasarruf hakkına sahip olmamalıdır.<sup>37</sup>

Mecellenin "Zaruretler kendi miktarlarıncı takdir olunur." şeklindeki 22. maddesine göre bir kimse evine sonradan bir pencere açmak istediğinde oradan komşusunun ev halkının görünmeyeceği şekilde açması gerekir.<sup>38</sup> Mecellenin 1202. maddesine göre gayr-i müslim komşusunun da mesken mahremiyetine dikkat etmek zorunda olduğu beyan edilmiştir.<sup>39</sup> Bu maddeler ışığında diyebiliriz ki bir kimse mesken mahremiyetini ihlal edecek şekilde komşusunun mevcut penceresinin ışığını kesmek veya ev halkının sıklıkla kullandığı mutfağını, bahçesini görecektir şekilde pencere açmak gibi<sup>40</sup>

<sup>37</sup> Kahraman, "Fıkhi Perspektiften Sırrın İfşası", 88-89.

<sup>38</sup> Detaylı bilgi için bk. Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l-Hükkâm Şerhu Mecelleti'l-Ahkâm* (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2017), 1/82.

<sup>39</sup> Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l-Hükkâm*, 3/2168.

<sup>40</sup> Ali Himmet Berki, *Açıklamalı Mecelle Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye* (İstanbul: Hikmet Yayınları,

davranışlarda bulunamaz.<sup>41</sup>

Zikredilen kaideler ışığında İslâm medeniyetine bakıldığında kişisel mahremiyeti ve aile mahremiyetini önceleyen bir yaklaşım görülmektedir. Konutların inşasından, sokak, cadde, mahalle ve şehir planlamalarına varıncaya kadar sosyo-kültürel hayatın insanın saygınlığı üzerine kurgulandığı bir ortamın varlığı söz konusudur. Oysaki günümüzde modernite ile birlikte kentleşmenin getirdiği birtakım mahremiyet ihlalleri sonucu özel hayatın gizliliği bağlamında mesken mahremiyetinin yeterince muhafaza edilemediği görülmektedir. Modern insanın yaşam alanları olan apartman ve sitelere mahremiyet penceresinden bakıldığında, katlar arası ses yalıtımının zayıf olması, binalar arası mesafenin az olması gibi birtakım mahremiyet ihlallerini barındırıyor olması günümüzde konutların inşasında mahremiyet ilkelerine yeterince riayet edilmediğini gözler önüne sermektedir. Neticede bu denli değişen ve dönüşen mahremiyet algısıyla hareket eden insan, bir başkasının meskenindeki mahremiyetine gerek gerçek hayatta gerekse sanal alemde şahitliğinden rahatsız olmayacak duruma gelebilmektedir.

### 3.2. Sosyal Medya ve Bilginin Güvenilirliği

Sosyal medya paylaşımları hususundaki bir başka husus bu platformlarda paylaşılan bilgilerin güvenilirliği konusudur. Her türlü bilginin hiçbir kontrolden geçmeden sunulduğu bu mecrada yanlış ve yanıltıcı beyanda bulunmak, nefret söylemleri içine girmek ve iftira atmak kolaylaşmaktadır.<sup>42</sup>

Yakın zamanda yazılı ve görsel basına yansıyan bir olay<sup>43</sup> sosyal medyada paylaşılan her bilginin güvenilirliğini sorgulamadan hareket edilmemesi gerektiğini kanıtlar niteliktedir. Olaya şahit olan bir veya birkaç kişi tarafından kayda alınarak, olaya konu olan kişilerin rızası alınmadan sosyal medyaya servis edilen video görüntüsünde, bir kızın annesini, kendisine ayakkabı almadığı için merdivenlerden ittiği iddia edilmektedir. Sosyal medyada paylaşıldıktan sonra hızla yayılan bu video üzerinden oluşturulan bir hashtag ile çok sayıda kişinin tepkisini dile getirdiği görülmektedir. Sözgelimi genç bir kızın toplum vicdanında kabul görmesi imkânsız bir hatasını kesin ve güvenilir bir bilgiye sahip olmadan kimliğini açık ederek yorumlamak, onun ve ailesinin rencide olmasına sebep olabilir

1968) 21.

<sup>41</sup> Mecelle'de Muamelât-ı Civâriyye başlığı altında yer alan mesken mahremiyeti ile ilgili 1198. madde ile 1212. maddeler ve açıklamaları için bk. Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l-Hükkâm*, 3/2160-2176.

<sup>42</sup> M. Raşit Akpınar, "İslam Hukuku Açısından Sosyal Medya", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 28/3 (2017), 496.

<sup>43</sup> *Sabah Gazetesi*, "Sosyal Medya Bu Son Dakika Haberini Konuşuyor: İsteddiği Ayakkabısını Almayan Annesini Merdivenden İtti!" (Erişim 1 Kasım 2020).

mi sorusunu akla getirebilmektedir. Yaşanan bu olayın sonucunda kendisini yeterince mağdur hisseden bir annenin, rızası olmadan kayda alınan ve sosyal medyada paylaşılan/yorumlanan bu görüntü karşısında kendisinin ve ailesinin mahremiyet hakkının hiçe sayıldığı sonucunu doğurabilmektedir. Söz konusu görüntüler üzerinden kesin olmayan bilgilere dayanarak yapılan yorumlar sonucunda görüntüleri kayda alan, görüntüye konu olan veya bu durumdan etkilenen kişilerin karşılaşabileceği mağduriyetler, İslâm hukuk sisteminin mahremiyeti koruyan kaidelerinin ehemmiyetini tekrar tekrar hissettirir nitelikte olduğu söylenebilir.

Burada gözden kaçırılmaması gereken husus bu gibi olaylarda hukuki yaptırımların gerekliliğidir. Fert ve toplumun menfaatini korumak amacıyla İslâm Ceza Hukukunda bazı düzenlemeler getirilmiştir. Mahremiyet hakkını ihlal edene, insanların kişilik hakları ve onurlarının zarar görmesine sebep olana ta'zîr cezasının<sup>44</sup> uygulanması gerekliliği bu hükümlerdendir. Bir kimsenin Müslüman kardeşine (bu özellikler onda bulunmadığı halde) fasık, kâfir, alçak manasında habıs, hırsız gibi kişilik hakları ve onurunu zedeleyen, hakaret içeren lakaplar kullanması ta'zîr cezasının uygulanmasını gerekli kılmaktadır.<sup>45</sup> Zira bu gibi davranışlarla kişi, karşısındakini rencide etmiş ve onuruna leke sürmüş olmaktadır. Nitekim İslâm hukukunda, bu gibi eylemleri gerçekleştiren kişiye, yaptığı yanlıştan dönmesi adına ta'zîr cezasının verilmesi söz konusudur.<sup>46</sup> Başkası hakkında yalan haber yayarak ona iftira atmak söz konusu ferdin kişilik haklarına saldırı niteliği taşımaktadır. Böylece iftiraya maruz kalan kişiyle birlikte topluma da zarar veren bu konu sadece ahlâkî anlamda değerlendirilemez. Dolayısıyla hukuki boyuta ulaşan bu gibi durumlar İslâm hukukunun ta'zîr cezaları bölümünde yerini almalıdır.

İslâm hukukunda ta'zîr cezasına tabi suçlardan kul hakkı kapsamına dahil olan kısmının, takibi şikâyete bağlı suçlardan olduğu bilinen bir durumdur. Dolayısıyla bireysel düzeydeki mahremiyet ihlallerini bu kapsamda değerlendirmek uygun olacaktır. Ancak fukahadan bir kısmı "kul hakkına tabi suçlarda da Allah hakkının bulunduğu" kanaatine sahiptir.<sup>47</sup> Bu durum hakaret suçlarını takibi şikâyete bağlı suç olarak niteleyen ve suçun "nitelikli suç" olmasını hâkimin re'sen dava açmasına gerekçe sayan TCK 125. maddesindeki hukuki yaklaşımla benzeşmektedir. Dolayısıyla mahremiyet

<sup>44</sup> Detaylı bilgi için bk. Kahraman, *Özel Hayatın Gizliliği*, 215; Mevsilî, *Kitabü'l-ihityâr*, 4/114.

<sup>45</sup> Ebü'l-Abbâs Muzafferüddîn Ahmed b. Ali İbnü's-Sââtî, *Mecma'u'l-Bahreyn ve Mülteka'n-Neyyirayn* (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005), 661; Kemâlüddin Muhammed b. Abdilvâhid İbnü'l-Hümmam es-Sivâsî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003), 5/333.

<sup>46</sup> İbnü'l-Hümmam, *Fethu'l-kadîr*, 5/333; Mevsilî, *Kitabü'l-ihityâr*, 4/114; İbnü's-Sââtî, *Mecma'u'l-Bahreyn*, 661.

<sup>47</sup> Tuncay Başoğlu, "Ta'zîr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011), 40/201.

ihlallerini, özü itibariyle bireyin doğrudan şahsını ilgilendiren ve hem takibi şikâyete bağlı olan hem de şikâyet ortadan kalksa bile kamu davasına dönüşen suçlar içerisinde ele almakta sakınca olmadığı düşünülebilir. Kamu düzeninin temin edilmesi adına devletin bu yöndeki hukuki yaptırımları daha etkin hale getirmesinin yanında bu hususlarda genel ahlâk kurallarının toplumda kalıcı hale gelmesinin önemi izahtan varestedir.

### 3.3. Sosyal Medyanın Aile Mahremiyetine Etkisi

Dijital çağın etkisiyle anonimleşen bireysellik tarzları ortaya çıkmakta, ortak alan diyebileceğimiz kamusal alanda mahremliğini koruması gereken konular daha fazla gündeme gelmektedir. Dijital çağın sunduğu bazı imkânlar aile ve cinselliğe dönük mahremiyetin ifşasına yol açmaktadır.<sup>48</sup> Yıldırım'a göre son zamanlarda ülkemizde ve dünyada aile ilişkilerinde mahremiyet ifşa edilmeye başlanmıştır.<sup>49</sup> Birbirlerine doğum günü, evlilik yıldönümü gibi sürprizler yapan ve bunları sosyal medya platformlarında paylaşan eşlerin gündemi oldukça meşgul ettiği görülmektedir. Eşler arasında muhabbeti arttıran ve yeri geldiğinde Hz. Peygamber'in tavsiye ettiği bu tür jestlerin -evet aile içerisinde muhabbeti arttırabildiği- toplumda eşlerin birbirinden olan beklentisini arttırdığı da göz ardı edilmemelidir. Bu durum beklentilerinin kendi ailesinde karşılanmadığını düşünen eş sayısının artmasına sebep olmakla beraber aile mahremiyetinin ifşa edilmesine de sebep olabilmektedir.

Günümüzde hamileliğinin ilk anından itibaren bebeğinin belki de en özel halini herkese açık bir şekilde sosyal medya hesabından paylaşan ebeveynler görülmektedir. Gönüllü ifşanın bir parçası durumunda olan bu paylaşımlar bazı ülkelerde çocuk hakları bağlamında sakıncalı bulunmuş ve yasaklamalar getirilmiştir. BBC'nin haberine göre, Fransız hukukçular çocuklarının fotoğraflarını sosyal medyada paylaşan ebeveynleri uyarmıştır.<sup>50</sup> Hukukçulara göre sosyal medyada fotoğrafı paylaşılan çocuklar büyüdüklerinde ailelerine "özel hayatın gizliliğini ihlal" davası açabilir. Zira Fransız kanunlarına göre ebeveynler, çocuklarının rızaları olmadan fotoğraflarını paylaştıkları için "gizlilik hakkını ihlal etmekten" suçlu bulunmaları halinde, bir yıl hapis ve 45 bin euro para cezasına çarptırılabilir. Sosyal medyanın sadece iletişim kurmayı değil, sistemde paylaşılan verilerin saklanması ve gerektiğinde de kullanıcılara sunulmasını sağladığı<sup>51</sup>

<sup>48</sup> Hüseyin Köse ed., *Medya Mahrem Medyada Mahremiyet Olgusu ve Transparan Bir Yaşamdan Parçalar* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011), 96.

<sup>49</sup> Ergün Yıldırım, "Toplumsal Değişme Sürecinde Aile", *Aile Sosyolojisi*, ed. Kadir Canatan - Ergün Yıldırım (İstanbul: Açılım Yayınları, 2011), 121-139.

<sup>50</sup> *BBC Türkçe*, "Çocuklar, Facebook'ta Fotoğraflarını Paylaşan Ailelerine Dava Açabilir", (Erişim 1 Kasım 2020).

<sup>51</sup> Lokman Cerrah, "Sosyal Medya ve Bazı Kurumsal Etkileşimler ve Sosyal Medyaya Eleştirel Yaklaşım" *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4 (2016), 72-73.

düşünülürse, ileride bu durumdan hoşlanmayan çocukların yukarıda bahsi geçen haklarını aramaları muhtemel tartışma konuları arasına girecektir.

İslâm hukukunda “Hidâne” başlığında yer alan çocuğun bakımını üstlenenler tarafından korunması ve gözetilmesi hakkı, çocuğun fiilen bakımını ve terbiyesini kapsamaktadır.<sup>52</sup> Sosyal medyada çocukların görselleri paylaşarak yapılan gönüllü ifşa, çocuğun ihmal ve istismarına kapı aralayan bir durum olması bakımından çocuk hakkı ihlalidir. Dolayısıyla çocuğun ihmal ve istismardan korunması için öncelikle ailenin sonra da devletin bir mahremiyet hukuku geliştirmesi ve buna riayet etmesi önem arz etmektedir.

### 3.4. Sosyal Medyadaki Mahremiyet İhlallerinin Boşanmalara Etkisi

2019 Ocak ayında basına düşen “Çok tartışılacak karar! Facebook paylaşımı dayaktan daha ağır...”<sup>53</sup> başlıklı bir haberde evli bir kadının Facebook hesabında yabancı bir erkekle samimi bir şekilde çekilmiş fotoğraflarını paylaştığı ve onunla yazıştığı, bunun sonucunda, kadının evli olduğu erkeğin kadına şiddet uyguladığı belirtilmiştir. Mahkemeye intikal eden ve çiftin boşanmasına sebep teşkil eden bu olayda, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu verdiği kararlar kadını daha ağır kusurlu saydığını belirtmiştir. Burada davalı kadının davranışının daha ağır kusur içerdiğine karar veren mahkeme, kadının yaptığı davacı erkeğin kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğuna, bu nedenle de davalı erkeğin manevi tazminatı hak ettiğine hükmetmiştir. Toplumun farklı kesimleri tarafından çeşitli boyutlarıyla çokça tartışılması gereken bu olayda çalışmamızı ilgilendiren taraf mahremiyet ihlallerinin doğurduğu sonuçlardır.

Bahsi geçen olay İslâm hukuku açısından değerlendirildiğinde, kadının “açık bir hayasızlık” yapması gibi hoş olmayan davranışları karşısında, kocanın öncelikle marufa göre hareket etmesi öğütlenmektedir.<sup>54</sup> Eğer buna rağmen evliliğin devamı sağlanamazsa da karşılıklı haklara saygı gösterilerek güzellikle ayrılmaları tavsiye edilmiştir.<sup>55</sup> Burada gözden kaçmaması gereken husus sanal ortamdaki bu ihlalin gerçek hayatta gerçekleşen ihlalden hiçbir farkı olmadığıdır. Buna göre kocasının sanal ortamda da olsa evlilik hukukuna uygun hareket etmeyen karısına gerekli hukuki tasarrufları uygulama hakkının olması söz konusudur.<sup>56</sup> Aynı durumda naşiz kocaya da uygulanabilecek hükümler Maliki mezhebinin

<sup>52</sup> Ali Bardakoğlu, “Hidâne”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998), 17/467.

<sup>53</sup> *SGK Rehberi*, “Çok Tartışılacak Karar! Facebook Paylaşımı Dayaktan Daha Ağır”, (Erişim 1 Kasım 2020).

<sup>54</sup> en-Nisâ 4/19.

<sup>55</sup> et-Talâk 65/1-2, 6-7.

<sup>56</sup> en-Nisâ 4/34.

görüşü doğrultusunda düzenleme yapan 1917 tarihli Osmanlı Hukûk-u Âile Kararnâmesi'nde mevcuttur. Kararnâmenin 130. maddesine göre, eşler arasında ortaya çıkan bir geçimsizlik kendi aralarında çözüme kavuşamaz ve eşlerden biri mahkemeye başvurursa hâkim iki tarafın ailelerinden birer hakem tayin eder.<sup>57</sup> Bu hakemler eşlerin arasını düzeltmeye çalışır da başarılı olamazsa kusurun kimde olduğu tespit edilmeye çalışılır. Kusurlu tarafın koca olduğuna kanaat getirilirse hakemlerden oluşan aile meclisi<sup>58</sup> tefrik kararı verir.<sup>59</sup> Maliki mezhebinin içtihadının esas alındığı bu maddeye göre kadın da boşanma talebinde bulunabilecektir. Bu konu Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından değerlendirilmiş, kurul karar ve mütalaalarında yerini almıştır. Buna göre evli bir kadın, evliliğin hukuken getirdiği görev ve yükümlülükleri yerine getirmeyen veya kendisine karşı kötü muamelede bulunan kocası için mahkemeye başvurup evliliğini bitirmeyi isteme hakkına sahiptir. Eğer mahkeme eşlerin ayrılmaları yönünde karar bildirecek olursa, mahkemenin verdiği bu kararlar dinî hükümlere göre, bir bâin talak meydana gelmiş olmaktadır.<sup>60</sup>

### 3.5. Sosyal Medya ve Kişilik Haklarının İhlali

Kişilerin rızası alınmadan yapılan paylaşımlar sosyal medyadaki hak ihlalleri arasında sayılabilir. Yargıtay'ın son günlerde gündeme gelen emsal kararı çalışmamızda savunduğumuz sosyal medyada gerçekleştirilebilen kişilik hakkı saldırısına bir örnektir.<sup>61</sup> Twitter üzerinden kendisine hakaret edildiğini öne süren bir vatandaş internet yoluyla kişilik haklarının ihlalini sebep göstererek 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurarak manevi tazminat isteminde bulunmuştur. Mahkeme ise davalının sosyal medyada paylaştığı sözlerin davacıyı kastederek söylendiğinin kanıtlanamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Davacının temyiz istemi üzerine devreye giren Yargıtay 4. Hukuk Dairesi davalının Twitter hesabı üzerinden yazdığı ifadelerde, "Davacının ismini belirtmemiş olmasına rağmen isnatların mahiyetinden davacıyı kastettiği anlaşıldığından somut olayda matufiyet şartı gerçekleşmiştir." diyerek önceki kararın bozulmasına oy birliği ile karar vermiştir. Burada matufiyetten kastın, yayın yolu ile kişinin şeref ve haysiyetine veya özel yaşamına dolayısıyla kişilik haklarına saldırı olduğu ifade edilmiştir.

<sup>57</sup> Kararnâmenin 130. Maddesinin açıklaması için bk. Orhan Çeker, *Osmanlı Hukuk-u Aile Kararnâmesi* (Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2017), 55-56; Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2003), 1/374.

<sup>58</sup> Çeker, *Osmanlı Hukuk-u Aile Kararnâmesi*, 99-100.

<sup>59</sup> Yılmaz Yurtseven, "1917 Tarihli Hukuk-u Aile Kararnamesi ve Osmanlı Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/1-2, (2003), 247.

<sup>60</sup> *Diyanet İşleri Başkanlığı*, "Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı", (Erişim 1 Kasım 2020).

<sup>61</sup> *Hürriyet Gazetesi*, "Sosyal Medyada İsim Vermeden Hakaret Etmişti! Yargıtay'dan Çok Önemli Karar", (Erişim 1 Kasım 2020).

Son günlerde basında yer alan bir başka haber, kişilik haklarını ihlal edici nitelikteki sosyal medya paylaşımlarının sebep olabileceği hadiselerin ne tür bir boyut kazandığının acı gerçeğidir. Basında yer alan haberde<sup>62</sup> bir genç kızın erkek kardeşi tarafından gerçekleştirilen cinayete kurban gittiği belirtilmektedir. Haberde genç kızın eski sevgilisi olarak adı geçen şahsın, genç kızın bir süredir görüşmediği ailesinin yaşadığı yerin Facebook sayfasında, genç kızın fotoğrafı ile birlikte uygunsuz mesajlar paylaştığından söz edilmektedir. Bu mesajların söz konusu Facebook sayfasında herkese açık şekilde paylaşılması sonucunda tahrik olduğunu ifade eden erkek kardeşin, yanına aldığı silahla kız kardeşini öldürdüğü ifade edilmektedir. Çok acı bir şekilde sonuçlanan bu olayın İslâm dininin esasları doğrultusunda değerlendirilmesi ve toplumun maruz kaldığı ahlâkî çöküşün önüne bir an evvel geçilmesi gerekmektedir. İslâm'a göre kimse kimsenin canına kastedemez.

Söz konusu olaylar değerlendirildiğinde, çalışmamızın başından beri toplumda giderek kaybolmaya devam ettiğini ifade ettiğimiz mahremiyet sınırlarının, ne derece hayati bir ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır. Burada gözden kaçırılmaması gereken mesele İslâm'ın öngördüğü mahremiyet hukukunu sosyal medyada da hafife almamanın gerekliliğidir.

## SONUÇ

Ferdi ve toplumsal hayatın yaşanılır kılınmasında önemli bir yeri olan mahremiyetin, güncel tartışma konuları arasına girdiği görülmektedir. Nitekim günümüzde özellikle internetin etkisiyle fertlerin mahremiyet alanını daraltan pek çok gelişme yaşanmıştır. Burada önemsenmesi ve unutulmaması gereken husus mahremiyetin kaynağıdır. Zira İslâm inancına göre kul Allah'a karşı sorumludur. Modern hukuktaki tanıma bakıldığında ise kişilerin mahremiyet alanlarının belirlenmesinde daha çok kendi kararının etkili olduğu görülmektedir. Bu bilgilerden hareketle günümüz şartlarında mahremiyete yönelik ihtiyacı karşılayan yeni tanımların geliştirilmesi, bu tanımların İslâm hukuku bağlamında sınırlarının çizilmesi ve ihlal edilen mahremiyetler üzerinde dikkatle durulması gerekmektedir. Dolayısıyla klasik fıkıh kitaplarında genellikle aile hukuku konularının ele alındığı bölümlere ek olarak özellikle "özel hayatın gizliliği" anlamında bir tabirle söz konusu bu kavramın yerini alması gerekmektedir.

Hayatın neredeyse merkezine alınan sosyal medyanın kullanımında dikkat edilmesi gereken hususların özellikle hukuki zeminde ele alınması gerekmektedir. Zira Müslüman her alanda olduğu gibi sosyal medyada da Müslümanca bir duruşa sahip olmalıdır. Dolayısıyla ilâhî buyruklar

<sup>62</sup> *Hürriyet Gazetesi*, "Son Dakika Haberler: Melek Aslan Cinayetinde Dram Çıktı! İğrenç Mesajlarla Facebook'tan Cinayet Planı. 3 Ayrı Kimliği Var", (Erişim 1 Kasım 2020).

doğrultusunda çizilmiş olan özel alanın günümüz mahremiyet ihlalleri karşısında yeniden inşa edilmesi için öncelikle kendimizden başlayarak toplumda eleştirel bir sosyal medya okuryazarlığı oluşturulması elzemdir. Elde ettiğimiz bilgilere göre; güncel meselelerden olan sosyal medyada mahremiyet ihlalleri konusunda fıkhi anlamda kapsamlı bir çalışmanın olmaması, çalışmamızın çıkış noktasıdır.

Sosyal medya platformlarında müşahade edilen bazı paylaşımlardaki mahremiyet ihlalleri hem kadın hem de erkek için beden mahremiyeti konusunu gündeme getirmiştir. Kadın ve erkek için vücutlarında örtülmesi emredilen yerler naslarla belirlenmiş, İslâm hukuku âlimleri tarafından da bu konunun üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Buna göre kadın ve erkeğin avret yerlerini örtmesi farz, bir başkasının avret yerlerine bakması da haramdır. Gerçek hayatta geçerli olan bu sınırlar sanal âlem için de aynı ölçüde geçerlidir. Dolayısıyla kadın ve erkeğin sosyal medya ortamlarındaki görünürlüğünün hukuki zeminde ele alındığı bir sosyal medya ilmihalinin oluşturulması önemli bir ihtiyaçtır.

Bazen gönüllü bazen de dışarıdan müdahale ile gerçekleşen bir başka ifşa, meskenlerde mahremiyet konusu olabilecek bazı bilgi ve görsellerin sosyal medya ortamına servis edilmesidir. Neticede internet ve sosyal medyanın sunduğu imkânlarla ifşasına şahit olunan özel alanların sorumluluklarını çalışmamızda adı geçen Mecelle kaideleri kapsamında, İslâm hukuku perspektifinde yeniden değerlendiren kaynakların artması gerekmektedir.

Bir başka önemli mesele dijital çağın sunduğu bazı imkânlar vasıtasıyla, aileye yönelik birçok unsurun alışık olunanın aksine herkese açık şekilde yaşanmasıdır. Belki de kendi görsellerini mahrem görerek çocuklarının en sevimli hallerini sosyal medyaya tekrar tekrar servis eden bir kullanıcı profili bu konuya örnek teşkil etmektedir. Her türlü istismarın yaşanabildiği günümüzde özellikle çocuklara ait bilgi ve görsellerin sanal ortamda herkesin kullanımına sunulması, söz konusu mahremiyet ilkelerinin karşısında yer almakta ve çocukların ihmal ve istismardan korunma hakkını hiçe saymaktadır. Dolayısıyla bundan sonra yapılacak İslâm hukuku çalışmalarında sosyal medyada çocuk haklarının korunmasına dair bölümlerin yer alması önem arz etmektedir.

Aile içi ve eşler arası ilişkilere etkisi bağlamında gözden kaçırılmaması gereken husus ise eşler tarafından sanal ortamda gerçekleştirilen ihlalin, doğurduğu sonuç açısından gerçek hayatta yapılan ihlalden hiçbir farkı olmadığıdır. Kanaatimizce henüz İslâm Aile Hukuku metinlerinde göremediğimiz bir başlık olan sanal ortamda yaşanan ihlaller ve doğurduğu sonuçların yazılı metinlere girmesi gerekmektedir.

Öncelikle bir sosyal medya ahlâkının oluşması, sonrasında hukuki

sorumlulukların gözden geçirilmesi adına bu tarz çalışmalar sürdürülmelidir. Fakat her an doğrudan bir denetimin sağlanmasının çok güç olduğu bu mecrada en önemli tedbir, kişinin kendi mahremiyet alanını bizzat kendisinin oluşturması ve öncelikle kendi kendini denetlemesidir.

### KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah. *el-Müsned*. thk. Şu'ayb el-Arnaût vd. 50 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995-2001.
- Akpınar, M. Raşit. "İslam Hukuku Açısından Sosyal Medya". *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 28/3 (2017), 493-509.
- Ali Haydar Efendi. *Dürerü'l-Hükkâm Şerhu Mecelleti'l-Ahkâm*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Basım, 2017.
- Aydın, Nevzat. "Hz. Peygamber'in Sünnetinde Mesken Mahremiyeti-nin Korunmasına Yönelik Esaslar". *Din, Gelenek ve Ahlak Bağla-mında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 2/281-299. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2015.
- Bardakoğlu, Ali. "Hidâne". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 17/467-471. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Başoğlu, Tuncay. "Ta'zîr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/201. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- BBC Türkçe. "Çocuklar, Facebook'ta Fotoğraflarını Paylaşan Ailelerine 'Dava Açabilir'". Erişim 1 Kasım 2020. [https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160302\\_facebook\\_ebeveynlere\\_uyari](https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160302_facebook_ebeveynlere_uyari)
- Berki, Ali Himmet. *Açıklamalı Mecelle Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye*. İstanbul: Hikmet Yayınları, 1968.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil. *Sahîhu'l-Buhârî*. thk. Mustafa Dîb el-Buğâ. 6 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1993.
- Cerrah, Lokman. "Sosyal Medya ve Bazı Kurumsal Etkileşimler ve Sosyal Medyaya Eleştirel Yaklaşım". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4 (2016), 72-73.
- Cüveynî, Ebü'l-Meâlî Abdülmelik b. Abdullâh. *el-Burhân fî Uşûli'l-Fıkh*. Devha: Abdülazîm ed-Dîb, 1399.
- Çeker, Orhan. *Osmanlı Hukuk-u Aile Kararnâmesi*. Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 5. Basım, 2017.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. "Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı". Erişim 1 Kasım 2020. <https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/861/koca-evlilikin-gerekerini-yerine-getirmiyorsa-kadin-bosanma-talebinde-bulunabilir-mi>
- Dijilopedi, "2020 Türkiye İnternet Kullanımı ve Sosyal Medya İstatistikleri", Erişim 30 Ekim 2020. <https://dijilopedi.com/2020-turkiye-internet-kullanimi-ve-sosyal-medya-istatistikleri/>
- Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as. *Sünenü Ebî Dâvud*. thk. Şu'ayb el-Arnaût vd. 7 Cilt. Dimaşk: Dârü'l-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009.
- Erdoğan, Mehmet. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016.
- Gazzâlî, İmam Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *el-Mustasfâ*. thk. Hamza b. Zühayr. Medine-i Münevvere: b.y. ts.

- Göçmen, Tuba Livberber. *Toplumsal Yaşamda Bireyin Mahremiyet Yönelimleri: Sosyal Ağ Kullanıcıları Üzerine Bir Saha Araştırması*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Göle, Nilüfer. *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme*. İstanbul: Metis Yayınları, ts.
- Hürriyet Gazetesi. "Son Dakika Haberler: Melek Aslan Cinayetinde Dram Çıktı! İğrenc Mesajlarla Facebook'tan Cinayet Planı. 3 Ayrı Kimliği Var". Erişim 1 Kasım 2020. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-haberler-melek-aslan-cinayetinde-dram-cikti-igrenc-mesajlarla-facebooktan-cinayet-plani-3-ayri-kimligi-var-41644526>
- Hürriyet Gazetesi. "Sosyal Medyada İsim Vermeden Hakaret Etmmişti! Yargıtay'dan Çok Önemli Karar". Erişim 1 Kasım 2020. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/sosyal-medyada-isim-vermeden-hakaret-etmisti-yargitaydan-cok-onemli-karar-41209386>
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed. *es-Sünen*. thk. Şu'ayb el-Arnaût vd. 5 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Risâletü'l-Âlemiyye, 2009.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem. *Lisanü'l-'Arab*. Beyrut: Darû's-Sadır, 2010.
- İbnü'l-Hümmam, Kemâleddîn Muhammed b. Abdilvâhid. *Fethu'l-Kadîr*. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.
- İbnü's-Sââtî, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Alî. *Mecma'u'l-Bahreyn ve Mülteka'n-Neyyirayn*. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005.
- Kahraman, Abdullah. "Fıkhi Perspektiften Sırrın İfşası". *Mahremiyet Hayatın Sırları ve Sınırları*, ed. Nazife Şişman. İstanbul: İnsan Yayınları, 2018.
- Kahraman, Abdullah. "Mahremiyetin Tanımı ve Sınırı", *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 1/30-45. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2015.
- Kahraman, Abdullah. *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet)*. Ankara: Ebâbil Yayınları, 2008.
- Kalaman, Sefer. "Yeni Medya ve Mahremiyetin Dönüşümü: Facebook Türkiye Örneği". *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 14 (2017), 11-27. <https://toad.edam.com.tr/sites/default/files/pdf/mahremiyet-olcegi-toad.pdf>
- Karaman, Hayrettin. *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri I-III*. İstanbul: Nesil Yayınları, 1988-1992.
- Karaman, Hayrettin. *Mukayeseli İslâm Hukuku*. İstanbul: İz Yayınları, 2003.
- Köse, Hüseyin (ed.). *Medya Mahrem Medyada Mahremiyet Olgusu ve Transparan Bir Yaşamdan Parçalar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.
- Kütükoğlu, Elif. *Sosyal Medyadaki Mahremiyet Algısının Belirlenmesi: X, Y ve Z Kuşakları Üzerinde Bir Araştırma*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Martı, Huriye. "Hz. Peygamber'in Hadislerinde Bir Değer Simgesi Olarak Beden ve Mahremiyeti". *Beden Sosyolojisi*. ed. Kadir Canatan. 240-241. İstanbul: Açılım Kitap, ts.
- Mevsîlî, Abdullah b. Mahmud. *Kitabü'l-İhtiyâr li Ta'îlî'l-Muhtâr*. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 2002.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc. *Sahîhu Müslim*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 4 Cilt. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1991.
- Öğüt, Salim. "Mahrem". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27/388-389. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Sabah Gazetesi. "Sosyal Medya Bu Son Dakika Haberini Konuşuyor: İsteddiği

- Ayakkabısını Almayan Annesini Merdivenden İtti!". Erişim 1 Kasım 2020). <https://www.sabah.com.tr/yasam/2020/06/04/son-dakika-haberi-istedigi-ayakkabisini-almayan-annesini-merdivenden-itti-tepkiler-cig-gibi-buyuyor>
- Sanlav, Ümit. *Sosyal Medya Savaşları*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu, 2014.
- SGK Rehberi. "Çok Tartışılacak Karar! Facebook Paylaşımı Dayaktan Daha Ağır". Erişim 1 Kasım 2020. <https://sgkrehberi.com/haber/138515/cok-tartisilacak-karar-facebook-paylasimi-dayaktan-daha-agir.html>
- TCK, Türk Ceza Kanunu (Kanun No. 5237). *Resmi Gazete 25611* (12 Ekim 2004). Erişim 1 Kasım 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5237.pdf>
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa. *es-Sünen*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir vd. 5 Cilt. Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matba'ati Mustafâ el-Bâbî, 1962-1977.
- WAS, We Are Social. "Digital 2020: 3.8 Billion People Use Social Media". Erişim 31 Ekim 2020. <https://wearesocial.com/blog/2020/01/digital-2020-3-8-billion-people-use-social-media>
- Yeniçikti, Nagihan Tufan. *Sosyal Medya Facebook ve Twitter Motivasyonları*, Konya: Literatürk Akademi, 2017.
- Yıldırım, Ergün. Toplumsal Değişme Sürecinde Aile. *Aile Sosyolojisi*. ed. Kadir Canatan - Ergün Yıldırım. İstanbul: Açılım Yayınları, 2001.
- Yıldırım, Mustafa. "Mekân, Ortam ve Çevre Faktörleri Bağlamında Sosyolojik Açından Mahremiyet". *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 2/411. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yay., 2015.
- Yıldız, Asiye Kakırman. "Sosyal Paylaşım Sitelerinin Dijital Yerlilerin Bilgi Edinme ve Mahremiyet Anlayışına Etkisi". *Bilgi Dünyası Dergisi* 13/2 (2012), 530.
- Yurtseven, Yılmaz. "1917 Tarihli Hukuk-u Aile Kararnamesi ve Osmanlı Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/1-2 (2003).
- Yüksel, Mehmet. "Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 58/1 (2003).
- Zerkâ, Mustafa Ahmed. *el-Medhalü'l-Fıkhıyyü'l-Âmm*. Dımaşk: Dârü'l-Kalem, 2. Basım, 2004.